

Ekonomika výroby mlieka v roku 2013: Nárast cien zmierňoval straty

Mierny nárast nákladov na produkciu mlieka a citelný nárast jeho realizačnej ceny. Tieto dva faktory zlepšovali výsledok hospodárenia prvovýrobcov v roku 2013, ale stále nestačili na dosiahnutie zisku. Ekonomika v živočíšnej produkcii však nie je výlučne o nákladoch a cenách, ale najmä o produkčných a reprodukčných parametroch, ktoré ju primárne determinujú. Preto viac komplexných informácií o produkčno-ekonomickej situácii v prvovýrobe mlieka za súbor 27 mliečnych fariem Slovenska prinášajú nasledujúce riadky.

Prehľad za Slovensko

Ako je z verejne dostupných zdrojov známe, početné stavy dojníc za uplynulých 5 rokov kontinuálne klesali (-11%). Domáca produkcia kravského mlieka v prepočte na kravu a rok síce klesala tiež, ale pozitívom je, že nižším tempom (-2%) ako početné stavy dojníc (graf). Tento stav hovorí o raste úžitkovosti, resp. produkcie mlieka na kravu a rok. Z údajov o vývoze a dovoze zobrazených v grafe vidieť, že napriek klesajúcej produkcii, objem importovaného (+38%) ako aj exportovaného (+23%) kravského mlieka vzrástol. V súvislosti s rastom spotreby kravského mlieka a výrobkov z neho za uplynulých 5 rokov (+2%) je potrebné poznamenať, že spotreba 155 kg na obyvateľa v roku 2013 na Slovensku ešte stále zaostáva za výživovými odporúčanými hodnotami (200-220 kg). Kombinácia klesajúcej produkcie, rastúceho dovozu a vývozu, spolu s rastúcou spotrebou, otvára otázku kvality mlieka a mliečnych výrobkov na pulloch našich predajní, resp. ich pôvodu. Ako nám chovatelia potvrdzujú, boom mliečnych automatov opadáva stále viac a viac, a preto sa spotrebiteľ orientuje vo väčšej miere na mlieko „krabicové“...

Charakteristika analyzovaných stád

V roku 2013 sa ekonomických analýz VÚŽV Nitra zúčastnilo 27 stád dobytku. V prevažnej miere išlo o chovy holštajnského plemena, resp. jeho rôznopodielových úžitkových krížencov s domácimi kombinovanými plemenami (slo-

venské strakaté a slovenské pinzgauské plemeno). Priemerná dĺžka medziobdobia dojníc dosiahla 420 dní a vek pri prvom otelení prvôstky 899 dní (29 mesiacov a 17 dní). Priemerný produkčný vek kravy v analyzovaných stádach za rok 2012 dosiahol 2,5 laktácie s dĺžkou laktačnej periódy 297 dní. Plodnosť kráv bola v sledovanom období 99% a podiel uhynutých kráv predstavoval 6% z priemerného stavu zvierat tejto kategórie. Denná mlieková úžitkovosť vo výške 17,74 kg na jeden krmný deň dojnice (+3% v porovnaní s rokom 2012), bola charakteristická obsahom tuku 3,9% a obsahom bielkovín 3,4%. Trhová mlieka, teda podiel mlieka realizovaného na trhu z celkovej produkcie, v sledovaných chovoch dosiahol 95%. Produkčné parametre v hodnotenom súbore podnikov boli medziročne relatívne stabilné, čo vypovedá o homogenite hodnoteného súboru podnikov.

Analýza nákladov

Náklady na krmný deň dojnice dosiahli v roku 2013 výšku 7,559 € (+5%). Vysoký medziročný nárast bol zaznamenaný v roku 2013 pri materiálových nákladoch (+10%) a nákladoch na opravy a udržiavanie (+19%). Vzhľadom na ich nízke relatívne zastúpenie v kalkulačnom vzor-

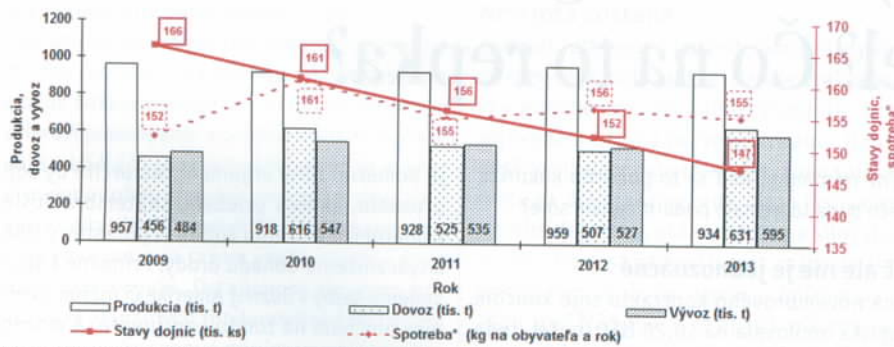
ci (4% a 1%), nebol ich vplyv na náklady krmného dňa výrazný. O uvedený rast nákladov na krmný deň sa preto pričínili rastúce nákladové položky s vysokým relatívnym zastúpením, tzn. vlastné krmivá a odpisy zvierat základného stáda. Rast nákladov na vlastné krmivá (+12%) mohol súvisieť s volatilitou cien vstupov pri ich výrobe, ako aj so zmenami v spotrebovanom množstve. Nakoľko náklady na nakupované krmivá medziročne poklesli (-6%), vysoko pravdepodobná je aj substitúcia nakupovaných krmív krmivami vlastnými. Keďže odpisy základného stáda tiež predstavovali významný podiel v kalkulačnom vzorci (11%) a medziročne vzrástli až o 14%, ich analýza stojí za zmienku. Pretože

Tabuľka č. 1: Produkcia mlieka a kalkulácie vlastných nákladov v analyzovanom súbore podnikov (n=27) v rokoch 2012 a 2013.

Ukazovateľ	2012 (n = 27)		2013 (n = 27)	
	€/KD	%	€/KD	%
Úžitkovosť (kg na krmný deň)	17,19	-	17,74	-
Mzdy	0,550	7%	0,613	8%
Krmivá vlastné	1,954	26%	2,180	28%
Krmivá nakúpené	0,814	11%	0,768	10%
Krmivá spolu	2,768	37%	2,948	38%
OMN ¹	0,310	4%	0,342	4%
Opravy a udržiavanie	0,086	1%	0,103	1%
Odpisy dlhodobého majetku	0,663	9%	0,676	9%
Odpisy základného stáda	0,737	10%	0,838	11%
OPNP ²	0,729	10%	0,710	9%
OPND ²	0,726	10%	0,788	10%
Výrobná réžia	0,469	6%	0,466	6%
Správna réžia	0,431	6%	0,364	5%
Náklady spolu	7,470	100%	7,849	100%
Vedľajší výrobok	0,289	-	0,291	-
Náklady na krmný deň	7,181	-	7,559	-
Náklady na kg mlieka	0,418	-	0,426	-

¹Ostatné materiálové náklady - nakúpené liečivá, dezinfekčné prostriedky, ostatný materiál spotrebovaný v kancelárii, atď., ²Ostatné priame náklady prvotné - náklady na plemenárske a veterinárne výkony, poistné, elektrickú energiu, sociálne náklady a odvody, ³Ostatné priame náklady druhotné - náklady na vlastnú autodopravu, práce traktorov a iné služby

Graf: Vývoj základných makroekonomických ukazovateľov za sektor mlieka na Slovensku v rokoch 2009-2013.

Zdroj: NPPC-VÚEPP, SLOVSTAT, *kravské mlieko a mliečne výrobky

parametre úhynu kráv základného stáda a ich vyradaovanie zostali medziročne na konštantnej úrovni, výška odpisov zvierat je najmä odrazom drahšieho odchovu z minulého obdobia. Ako sme v minuloročných analýzach publikovali, práve rok 2012 bol rokom, keď náklady odchovanej prvôstky stúpili o 9%. Tu sa opäť potvrdzuje už niekoľkokrát publikované tvrdenie, že drahší odchov v jednom roku sa prejaví v cene základného stáda v roku nasledujúcom. Pozitívnu zmenou v nákladových položkách, ktorú je potrebné vyzdvihnúť, bol pokles nepriamych nákladov. Práve tieto tvoria dlhodobé položky s najväčšími rezervami. Išlo najmä o pokles nákladov na správnu réžiu (-15%), teda nákladov na riadenie, prevádzku a správu podniku. V každom prípade, rast nákladov na kŕmny deň bol v prepočte na kg mlieka tlmenej vyššou úrovňou produkcie (17,74 kg na kŕmny deň, resp. +3%). Vplyvom uvedených zmien, dosiahol náklad na kg mlieka v analyzovaných podnikoch v roku 2013 hodnotu 0,426 € (+2%). Štruktúra nákladových položiek a produkcia mlieka za roky 2012 a 2013 za súbor 27 podnikov na Slovensku sú uvedené v tabuľke 1.

Rast cien ako hlavný faktor

Ako titulok článku naznačuje, v roku 2013 bol zaznamenaný rapídny nárast realizačných cien mlieka, či už so zápočtom podpôr alebo bez nich. Cena mlieka po zápočte podpôr na dojniciu a VDJ tak dosiahla v roku 2013 úroveň 0,359 € (+11%), čo viedlo k zlepšeniu výsledku hospodárenia oproti predchádzajúcemu roku o 29% (t.j na úroveň -0,067 €) na kg mlieka. Na druhej strane, realizačná cena očistená o dotačné tituly dosiahla výšku 0,338 € (+10%) na kg mlieka, čo vyústilo do straty -0,088 € (-21%) na jednotku produkcie. Všetky prepočty výsledku hospodárenia sú uvedené v tabuľke 2.

V každom prípade by pre chovateľa malo byť prioritou dosahovať čo najlepšie možné ekonomické výsledky bez zápočtu dotácií. Ako je znázornené na schéme, dotácie by mali byť pre chovateľa „bonusom“, ktorý môže účelne investovať a po čase túto investíciu vo výro-

nom procese využiť takým spôsobom, aby bola prvovýroba zisková. Je to však v praxi také „jednoduché“? Aj z prezentovanej analýzy vidno, že napriek lepšiemu výsledku hospodárenia v medziročnom porovnaní, produkčné a nákladové parametre stále skrývajú určité rezervy, ktorých eliminácia si vyžaduje čas. Dá sa teda v biológii stanoviť optimalizačný parameter priamočiaro?

Možností je viac

Jednou z ciest optimalizácie ekonomiky živočíšnej výroby v praxi, je intenzívne zvyšovanie produkcie. Pre tento účel by mala byť denná mlieková úžitkovosť v nami analyzovaných stádach navýšená až o 23% pre danú úroveň vstupov. Táto cesta optimalizácie má pozitívum v znižovaní fixných nákladov (do určitej úrovne produkcie) a vo vysokom objeme predanej produkcie. Na druhej strane, sú tu aj značné riziká, ako nadmerné vyťaženie zvierat a ich úhynu, s čím súvisia vyššie náklady na agro-veterinárne výkony, vyššie odpisy zvierat a ich nižší produkčný vek. Navyše - je možné zvýšiť produkciu a zachovať pritom nezmenenú výšku nákladov? Do určitej miery áno, avšak veľmi opatrne. Ak by sa totiž navýšili náklady, produkcia by musela ísť ešte vyššie.

Inou cestou je prispôbenie úrovne nákladov

Tabuľka č. 2 Výsledok hospodárenia vo výrobe mlieka (€) v analyzovanom súbore podnikov (n=27) v rokoch 2012 a 2013.

Ukazovateľ	2012 (n = 27)	2013 (n = 27)
Výsledok hospodárenia s podporami*		
Cena za kg mlieka s podporami	0,323	0,359
Zisk/strata - na kg mlieka	-0,095	-0,067
- na dojniciu a rok	-596	-434
Výsledok hospodárenia bez podpôr		
Cena za kg mlieka bez podpôr	0,307	0,338
Zisk/strata - na kg mlieka	-0,111	-0,088
- na dojniciu a rok	-696	-570

*V roku 2012 podpora na VDJ (35,8 €) a platba na dojniciu (86,15 €), resp. v roku 2013 podpora na VDJ (30 €) a platba na dojniciu (98,86 €)

Schéma: Princíp kolobehu financií.

danej výške produkcie. Tak napríklad, pre dosiahnutie nulovej rentability v nami analyzovaných podnikoch by bolo potrebné znížiť náklady na kŕmny deň dojníc v priemere o 19%. Takáto cesta by pomohla podniku lepšie poznať svoje rezervy a viedla by k precíznejšiemu manažmentu chovu.

Keďže živočíšna výroba je predovšetkým o prepojení biológie a ekonomiky, tak optimálne riešenie je v kombinácii efektívnejšieho využitia vstupov a vyššej produkcie, a to s ohľadom na limitáciu podmienok, v ktorých podnik hospodári a ktorými disponuje.

Podakovanie

Tento článok je venovaný pamiatke Ing. Jozefa Daňa, CSc., ako prejav uznania, úcty a vďaky za jeho celoživotnú prácu, bez ktorej by neexistovali pevné a kvalitné podklady ekonomickej databázy na VÚŽV Nitra.

Ekonomický tím VÚŽV Nitra vyslovuje veľké poďakovanie všetkým podnikom za prejavenu dôveru, ochotu a trpezlivosť pri poskytovaní produkčných a ekonomických ukazovateľov chovu dobytky.

Článok bol realizovaný v rámci projektu výskumu a vývoja financovaného zo zdrojov MP RV SR, v rámci projektu MLIKO No. 26220220098, projektu CEGEZ č. 26220120042 a z prostriedkov projektu MZERO0714.

Monika Michaličková¹, Miroslav Záhradník¹,
Zuzana Krupová², Ján Huba¹
¹NPPC - VÚŽV Nitra, ²VÚŽV Praha

V prípade záujmu o detailnejšie informácie, spoluprácu alebo akékoľvek pripomienky, prosím kontaktujte: michalickova@vuzv.sk, 037/65 46 386

Podporujeme výskumné aktivity na Slovensku/
Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.